

Pravila vseh delavskih združenj in sindikatov.
Izdano dnevno razen nedelje in praznikov.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredništvo in upravljalni prostori:
2857 S. Lawrence Ave.
Office of Publication:
2857 South Lawrence Ave.
Telephone: Rockwell 4904

LETO—YEAR XXIII

Cena lista
je 25,00

Entered as second-class matter January 20, 1914, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

Chicago, Ill., torek, 2. decembra (Dec. 2), 1930

Subscription \$6.00
Yearly

STEV.—NUMBER 283

Delavstvo Amerike žaluje za materjo Jonesovo

Velika starica bo pokopana poleg "njenih dečkov," rudarskih mučnikov, v Mt. Olivu, Illinois. Brzljavke so žalje in venci delavskih organizacij iz vseh krajev dežele. — Nekoliko iz življenja nenavadne, bojevitke Irke

Silver Springs, Md. — V tukanjem "Home of Friends", zunanaj na farmah, leži na mrtvaškem odru stoletna starica Mary Jones, splošno znana "mother" Jones ali mati Jonesova, ki je predminila sedmo nedeljo svetle po dolgotrajni bolezni. Truplo matere Jonesove leži obdano z gomilami rož in zlati napis na venci pove, da so ji poklonili organizirani delavci Amerike iz vseh krajev dežele — pa tudi iz Kanade, Mehike in celo iz Irske in Anglije — v neugasljivi spomin slavni ženi, ki je zadnjih šestdeset let nastopala kot prava mati milijonov delavcev.

Največji in najlepši venci, ki se sklanja nad glavo pokojnice, so položili rudarji, njeni "bojci", delci organizirani pri United Mine Workers of America z glavnim sedežem v Springfieldu. Mati Jonesova je rudarje vedno imenovala le "my boys", moji dečki. . . . Vsi so bili njeni sinovi in ona se je borila za nje s pravo materinsko ljubeznijo kot mati za svoje otroke. In rudarji so ji vračali ljubezen. Saj so jo nazivali svojo mater in noli so jo na ramah sto in stokrat, ki je krepko korakala pred njimi v stavkovnih pohodih in demonstracijah. Rudarji najljubše občutijo njeno izgubo in zato danes izjavljajo:

"Naša srca in srca naših bratov in sester so težka prevelike bolesti, ko naznanjamo milijonem, ki čutijo z nami, da nas je zapustila naša ljubljena mati Mary Jones."

Brzljavji izrazi žalja dežujejo z vseh strani. Odbor rudarske organizacije, ki okoli pogrebne pokopnice, je že pripravil vse potrebno za prevoz njenega trupla v Mt. Olive, Ill., kjer bo počivala poleg svojih "dečkov", petih rudarjev, ki so bili ubiti v stavki leta 1899 v bližnjem Viridnu. Ta svoj grob je pripravila že pred petindvajsetimi leti in strog je od časa do časa naročevala voditeljem rudarske unije, naj izvrše njeno željo do plicice. Še pred nekaj meseci, ko je slutila, da se ji bliža smrt, je izročila Germerju tisoč dolarjev, menda svoje zadnje novce, s prošnjo, naj jih porabi za znano reorganizirano rudarsko unijo in naj pazi, da se ji mrtvi ne približa izdajalec John L. Lewis.

Njena želja se bo izpolnila. Mati Jones je umrla v noči od nedelje na ponedeljek, ob 11.55. Pri njej sta bila Walter Burgess in njegova žena, ki vodita farmo. Ves dan je ležala v noževih. Zdravnik, dr. H. Howlett, ki jo je oblikaval sleherni dan, je dejal že jutraj, da ne preživljuje. Pet minut pred poldnevom se je malo zganila in nato je obšla mirna. Mati Jones je bila mrtva.

Mary Jones je bila rojena v Corku na Irskem 1. maja 1830. Njeno dekle ime je bilo Harris. Njen oče Robert Harris je bil navaden delavec, ki si je za nekaj delom služil kruh. Ko je bila Mary stara sedem let, se je z očetom vred preselila v Kanado. Tam je umrla. Leta 1861, ko je bila Mary stara 21 let, je prišla v Združene države, v Memphis, Tenn. Izšla se je učiteljico v katoliškem zavodu in njena prva služba je bila v nekem nunskem samostanu. Ta služba pa ji menda ni prišla, kajti pustila jo je in se omožila z livarskim delavcem Jonesom, ki je bil tudi Irac kot ona.

Tekstilci vztrajni v stavki

Finančna situacija se je izboljšala in unija lahko skrbi za družinske stavkarje

New York. — (FP) — Zelo nizko število stavkokazov dela v tovarni Riverside & Dan River Textile Co., je dejal Thomas F. McMahon v svojem poročilu eksekutivnemu odboru United Textile Workers unije. To je bil odgovor na vesti v meščanskem časopisu, ki je trdilo nasprotno. Prošli ponedeljek so stavkarji na pikeetni straži našli 342 oseb, ki so šle zjutraj v tovarno. Večina teh so bili uradniki, kleriki in drugi uslužbeni, toda stavkokazov je bilo prav malo.

Nikdar nas ne bodo pristili s stradanjem, da se vrnemo na delo, dokler kompanija ne prisna unije, je bilo mnenje stavkarjev, ki so se udeležili zborovanja, katerega je sklical stavkovni odbor. Navdušenje med stavkarji za nadaljevanje boja je sedaj celo večje, kot je bilo v zadetku stavke, je dejal predsednik tekstilne unije McMahon.

Stavkarji se organizirajo v pevkah skupinah, ki jih vodi neka mlada organizatorica, katero je poimenoval Danville Green, predsednik Ameriške delavske federacije. Pod njenim vodstvom se vadijo v prepevanju delavskih pesmi. S temi popevkami navdušujejo pikete, ki opravljajo svojo službo pred tovarno.

Finančna situacija se je toliko izboljšala, da so se pokrili vsi dolgi, ki so bili napravljani pred in za časa prvih tednov stavke. Tekstilna unija je prevzela vso odgovornost, da ne bodo družine stavkarjev trpele pomanjkanja. Odsiv na apel za finančno pomoč, katerega je izdal predsednik Ameriške delavske federacije, je zadovoljiv in pripevki prihajajo vsak dan, pravijo voditelji stavke.

Evropa posnema Ameriko

Časopisje poziva, da se prepove uvoz sovjetskih produktov

Bruselj. — (FP) — Opogumljeni valod stališča, ki ga je zavzela Amerika napram izvažanju blaga iz Sovjetske unije, je tudi Evropa bolj glasna proti uvozu sovjetskih produktov. Evropsko časopisje je obnovilo napade na sovjetsko Rusijo. "Prisilno delo, teror in eksakucije", to so besede, ki jih človek najde v časopisju, ki razširja protisovjetsko propagando. Iz Zeneve poročajo, da so bili delegatje na konferenci Lige narodov bolj zainteresirani v nevarnost sovjetskega "dumpinga" kot v Ligin program, ki je čakal rešitve.

Francija je že podvzela mere, ki zahtevajo licence na uvoz ruskih žitnih izdelkov. Francija bo potrebovala dva milijona funtov izdelkov iz žita, toda to akcija iz razloga, ker prejema premalo naročil za poljedelske stroje in druge mašinerije iz Sovjetske unije.

Avstrija ima novo vlado
Dunaj, 1. dec. — Krščansko-socialno-fašistična vlada je podala ostavko, ker ni hotela počakati na nezaupnico, ko se odprl novi parlament ta teden, in predsednik Miklas je povabil dr. Benderja, naj sestavi novo vlado. Bender je krščanski socialist, toda nasprotnik fašističnega Heimbachera. Pričakovati je, da organizira novo vlado v sporazumu s Schöberjem.

Pobjanje brezposelnosti v Californiji
Los Angeles, Cal. — Državni departament za javna dela je odpravil stroje pri gradnji cest in uposil dva tisoč delavcev, ki bodo nadaljevali delo s krampi in lopatami.

MOONEYJEVA ZADEVA ČAKA REŠITVE

Novoizvoljeni governor ne bo najbrž storil ničesar, da se Mooneyja izpusti iz zapore

San Francisco, Cal. — (FP) — V delavskih krogih vzbuja veliko pozornost vprašanje, dali bo novoizvoljeni governor James Rolph pomislil na Mooneyja in Billingsa. Odgovor na to vprašanje je tak: Rolph je po naravi tolerant in liberalen človek in v svojem javnem delovanju je pokazal, da je naklonjen delavskim organizacijam. Toda pri tem pridejo v poštev druge stvari. Rolphova želja je, da postane svobodni senator, toda governor, ki bi pomislil na Mooneyja in Billingsa, je obojen na politično smrt. Velike korporacije, kot je Pacific Gas & Electric Co., so proti taki akciji. Noben ne more postati senator v državi Californiji, ki bi nasprotoval tem interesom.

Obstaja tudi možnost, da vprašanje ne bo prišlo pred Rolpha. Državno vrhovno sodišče bo v kratkem razpravljalo o Billingsovi aplikaciji in morda bo priporočilo sodnemu governorju Youngu pomislitev. Nekateri so mnenja, da bo governor Young, predno zapusti urad, pomislil ob krivi. Toda noben, ki dobro pozna Younga in je aleid njegovi taktiki v tej zadevi, nima veliko upanja, da se to zgodi.

Kar se bo najbrž zgodilo je, da se bo vrhovno sodišče izreklo proti pomislitvi. Če se to zgodi, bo imel Young in pozneje Rolph dober izgovor, da se obe žrtvi drži toliko časa v ječi, dokler ju ne reši smrt. V slučaju, da sodišče ne priporoči pomislitve, so governorju vsane roke. Na prihodnjem zasedanju legislature bo napravljen poskus za modifikacijo zakona, ki je odgovoren za to situacijo. Izgled za pomislitev ni popolnoma temen, toda tudi ni preveč svetel.

Mooney sam je nekoliko kriv, ker se je spri z Mary Gallagher, ki je bila aktivna v njegovih obrambi od l. 1928. Odkar je Paul Scharenberg na konvenciji Californijske delavske federacije zahteval, da se objavijo računi o pripevkih v Mooneyjev obrambni sklad, je v teku prerakanje med Mooneyjem in miss Gallagher. Ako se ta spor hitro ne poravnava, bo afera napravila slab vtis celo na najbolj liberalne avtoritete. V zadnjem času je bil storičen poskus od obeh strani v svrhu doseženja harmonije, da se na ta način ugoditi zahtevi delavske federacije.

Strahovi na Poljskem

Delavske organizacije protestirajo

Berlin. — (FP) — Pilsudski je vladal se je ustrašila protestov, ki jih ji pošiljajo delavske organizacije iz drugih držav. Diktator je prišel vojno; da uniči delavsko gibanje z nasilnimi sredstvi, kar pa se najbrž mu ne bo posrečilo.

Protesti so toliko pomagali, da ne bodo trije komunisti, ki so bili obsojeni na smrt, eksakutirani. Kazen je bila spremenjena na eno in pol leta zapore za dva obsojenca, tretji pa je bil oproščen. Njihova imena so Hirsch, Propper in Jugend.

Izvršni odbor Britskega strokovnega unijskega kongresa je poslal oster protest poljski vladi radi preganjanja delavskih unijskega gibanja. Slučen protest je poslal tudi angleška delavska stranka, obenem pa je izrekla svoje simpatije "demokratskemu delavskemu razredu, ki se mora boriti za svoje pravice na Poljskem."

Jurisdikcijski spori v unijah

Električarji nasprotujejo načrtu, ki ga je sprejel stavbinski departament Ameriške delavske federacije

Washington, D. C. — (FP) — Predsednik H. H. Broach in tajnik G. M. Bugniaset Mednarodne bratovščine električarjev sta se v glasilu bratovščine izrekla proti načrtu, ki ga je odobrili departament strokovnih stavbinskih unijske Ameriške delavske federacije z osirom na jurisdikcijske spore. Trdita, da bi načrt, kakršen je, dal novo orožje v roke stavbinskim podjetnikom, ki bi ga uporabljali proti stavbinskim delavcem. Nadalje izjavljata, da so uradniki bratovščine pri volji sprejeti vsak načrt, ki bi vseboval pogoje za odstranitev jurisdikcijskih sporov, toda da so proti predloženemu načrtu, ker ne vsebuje takih garancij in bi stvar, ki je še sedaj precej zamotana, še poslabšala.

Walshova izjava o izrednem zasedanju kongresa

Dejal je, da je taka akcija potrebna, toda on se ne bo bojeval za njo

Washington, D. C. — (FP) — Senator Walsh iz države Montane je izjavil poročevalcu Federaliziranega tiska, ko je bil vprašan, naj pove stališče glede izrednega zasedanja kongresa, da bi bila taka akcija potrebna, da se razpravlja o predlogih proti injunkcijam, glede vladne obratovanja Muske Shoshone in radi federalne odgovornosti. Posebnim, toda on se ne bo pridružil tistim, ki bodo akciji prisilili Hooverja, da sliče izredno zasedanje kongresa.

Walshovo stališče je bazirano na mnenju, da zakonodajna zbornica bi ne smela niti razpravljati pritiska, da prihi eksakutivni departament na akcijo, kateri nasprotuje. Isto velja obratno. Predsednik naj prevzame odgovornost za sklicanje ali ne-sklicanje izrednega kongresa.

Senator Brookhart pa je drugačnega mnenja. Dejal je, da bi se morali progresivci bojevati, da se skliče izredno zasedanje kongresa, da se razpravlja o važnih predlogih ter da se nekaj ukrene v odpmoči brezposelnim.

Znižavanje med avstralskim rudarjem

Sydney, Avstralija. — Premogovniški baroni so znižali med avstralskim rudarjem za 12 odstotkov. Baroni trdijo, da radi visokih produktivnih stroškov niso mogli napraviti premoga na trg. Premogovna industrija se nahaja v krizi že več let in med rudarji vlada brezposelnost. Tudi sedaj, ko so bile reducirane mezde, ni nobenega znamenja za oživljenje trgovine, čeprav je celo premogu nižja kot je bila pred redukcijo mezd.

Zrtve neoreč v rudnikih

Harrisburg, Pa. — Neoreč v rudnikih v državi Pennsylvaniji so v mesecu oktobru zahtevale 45 življenj. Tako se glasi poročilo državnega rudniškega tajnika. Potutbe so ubile 36 rudarjev, ostali pa so postali žrtve eksplozij. V prvih desetih mesecih tekočega leta je bilo v rudnikih te države ubitih 389 rudarjev.

Pouk v delavskem učilišču otvorjen

Philadelphia, Pa. — Labor College v Philadelphiji je ta teden prišel s poukom valde dejstva, da se je centralna delavska unija izrekla, da ga ne bo podpirala. Uradniki unije trdijo, da je učilišče pod vplivom Konference za neodvisno politično delavsko akcijo in kot tako nasprotno američkam Ameriške delavske federacije.

Francozi obljubili poljsko armado zarotnikom

Machadov krvavi režim na Kubi

Policija je v službi diktatorja in ameriških sladkornih kompanij. Preganjanje delavskih agitatorjev

New York. — (FP) — Le šibki odmevi groznih dogodkov na Kubi prihajajo v Združene države, je izjavil Octavio Segile, urednik tiskovnika "Cuban-American Graphic", ki izhaja v New Yorku. Segile je moral pred dvema letoma pobegniti s Kube, ker je kritikal krvavi režim in mu je ta zagrozil s umorom.

"Diktator je odredil cenzuro na vse vesti in proglašil je obsedno stanje", je dejal Segile poročevalcu Federaliziranega tiska. "Vollitve prvega novembra so bile farsa. Prepovedani so bili vsi shodi v volilni kampanji. In ljudstvo strada. Machado je pomagati američkam sladkornim družbam, ki kontrolirajo produkcijo sladkorja, pri uniževanju življenjskega standarda delavcem, ki so uposleni v tej industriji."

"Delavci nimajo nobenih pravic pod Machadovo diktaturo. Confederacion Cubana del Trabajo, ki je pridružen Američkam delavski federaciji, ima zelo nizko število članov, večinoma v vladnih uradih, toda v delavskem gibanju ne šteje, ker mora biti pokorna diktatorju. Confederacion Nacional de Cuba je progresivna organizacija, toda režim preganja njene voditelje."

"Državna policija je na Machadovi plačilni listi, toda finančno jo podpirajo tudi Punta Alegre Sugar Co., Cuba Co., United States Railways of Havana in druge ameriške družbe. Kadar jim je kakšen delavski voditelj na poti, tadaj policija prejme ukaz za akcijo. Procedura je enostavna. Policija pride v njegovo stanovanje in ga umori, v njegovi hiši pa pusti s pisalnim strojem napisano obvestilo, kjer je rečeno: 'Izvršil sam samomor. Ne obdolžite nobenega.' Veliko število ljudi, ki so bili najdeni tako umorjeni, ni nikdar rabilo pisalnega stroja. Toda listek s tako vsebino je opomin oblastem, da ne smejo pričeti s preiskavo. V prvih šestih mesecih so časopis prinesli vesti o 1,205 takih 'samomorih' na Kubi, ki šteje 3,500,000 prebivalcev. Ko je bil pred par tedni na tak način umorjen Santiago Brook, tajnik unije pristanjskih delavcev, ni do oblasti prišle s preiskavo, čeprav ni bilo v njegovem stanovanju listka s običajnim pojasnilom samomora. Sodniki se boje Machadove jeze, ker vedo, kaj jih čaka, če se zamerijo diktatorju."

Obnovitev obrata v premogovniku

Scranton, Pa. — Pittston Coal Co. je obnovila obrat v premogovniku Sibley, toda obenem je znižala unijsko mezdno lestvico. Protesti unije, da je bila s tem kršena pogodba, ki je bila nedavno sprejeta, niso našli dosele nobenega odziva. Družba se je pogajala s neko grupo rudarjev, ki niso bili postavljeni, da reprezentirajo unijo, pravijo uradniki prvega distrikta United Mine Workers unije.

Žene v tovarni, možje doma

Kansas City, Mo. — Sedaj je prišlo v navado, da ostajajo možje, ki ne morejo dobiti dela, doma, kjer pazijo na otroke in opravljajo razna hišna dela, do čim njihove žene delajo v tovarnah in pralnicah. Tovarnarji raje upošujejo ženske kot moške v svojih delavnicah, ker delajo za nižjo mezdno. To je tudi blagoslov Hooverjeve prosperitete.

Nadaljnje izpovedi moskovskih zarotnikov

Moskva, 1. dec. — Pri nadaljnjih zaslišanjih zarotnikov v moskovskem procesu je včeraj prišlo na dan, da so neki francoski uradniki (imena so zamolčana) obljubili ruškim zarotnikom, da bodo imeli v letu 1930 na raspolago poljsko armado in čete drugih baltičskih republik v intervenciji proti sovjetom. Profesor Ramsin, za katerega todtelj Krikenko ponovno in ponovno vleče razne detalje, je rekel, da sta bila obljuba dva člana francoskega generalnega štaba.

"Bili smo definitivno zagotovljeni, da pride intervencija v poletju 1930 in sodelovale bodo armade Poljake in drugih baltičskih držav s pomočjo angleške flote", je rekel Ramsin.

Nato je pristavil, da mu je caristični general Lukomackij v Parizu garantiral, da bo intervencija na armada štela 700,000 mož in da bo "to sadostovalo" na adrobljenje rdeče armade.

Tožitelj Krikenko je včeraj suspendiral obravnavo za toliko časa, da je prečital članek v ruškem listu, ki izhaja v Varšavi. Članek se glasi, da so vse izpovedi obtožencev v Moskvi sleparija. Ogpu (sovjetska policija) je pristila obtožencev, da so naredili izpovedi. Nato je Krikenko klical po vrsti vse obtožence, naj povedo kaj mislijo o tem članku. Vsi so izjavili, da je članek debela laž in da so oni protivojno pristili krivdo in da je vse, kar so povedali, čista resnica.

Med potekom razprave je obtožence Carnovskij prvi izval simpatije med poslušalci, ko je vse ardit vsled plobe tožiteljevih vprašanih dejal, da so boljševisi sami krivi zarot v svoji sredi, ker ne postopajo s svojimi nasprotniki tako kot je Lenin učil. Delavci v tovarnah, ki nič ne vedo o tehnikih dela, postopajo s inženirji kakor s pal.

"Lenin vas je učil, da morate živeti v miru in prijateljstvu s strokovnjaki, ki niso valnega političnega mišljenja, vi pa ste delali baš narobe in ste brutalno postopali s njimi in tako ste si nakopali med nami vedno več mržnje, ki je končno vplamtela v maščevanje", je rekal Carnovskij trdo.

Carnovskij, ki je bil podpredsednik tehnično-znanstvene sekcije v svetu narodne ekonomije, je priznal vse sabaščno početje, ki ga je vršil s ostalimi sokrivci vred. Kjerkoli in kadar koli je načrtni odbor naredil napako, je oni niso popravili, temveč so jo izvedli do plicice, samo da je vlada trpela škodo; najraje so imeli velike načrte, ko je šlo za milijone rubljev in ko se je lahko naredilo dosti škode. Navadno so sami povečali načrt, da so bili večji stroški. Material so tako razmetavali, da ga je čim prej zmanjkalo. Sploh so naredili v par letih na milijone in milijone rubljev škodo pri gradnji velikih projektov.

15 rudarjev ubitih

Eksplozija v Oklahomi

Luthe, Okla. — Pri razstrelbi plinov zadnja sobota v rovu Hailey-Ola Coal kompanije je petnajst rudarjev izgubilo življenje.

Ogenj pokvaril letalo Do-X

Lisbona, 1. dec. — Nemško letalo Do-X je imelo nesrečo, ko je včeraj počivalo v tukanjem hangarju. Iz neznanega vzroka se je pojavil ogenj v letalu in krilo je na eni strani zgorelo do železnega ogrodja. Nameravani polni v Ameriko bo moral adaj čakati nekaj tednov, dokler ne bo letalo popravljeno.

Tone Seliskar:

Zgodba o sobarici Milki

Gospod se je pobral kakor polit pes iz kuhinje v spalnico. Ničesar ni rekel. Bedasto se je smehljaj pred se, se sedel na posteljo in si pričel sezuvati čevlje.

Milka pa je vstala in se je pričela oblačiti. Bilo ji je, da bi se pogreznila v nevidnost. Trepeta je pred to pobesnelo žensko, ki se je čim dalje bolj razvnela. Prav za prav ni niti občutila vsega tega, kar so ji ravno kar prizadejali ti ljudje. Čutila je samo željo, da bi bila čim prej daleč proč od njih. Gospa ji je metala obleko kar pred noge. Tudi knjižico ji je vrnila. Iskala je po kuhinji, če je še kaj njenega. Nad njeno posteljo je visela majhna slika njene matere. Stare, revne ženske. Strgala jo je s stene in jo zalučala po tleh. Potem, ko ni ničesar več videla, se je onemogla vsedla na stol in pričela jokati. Kar tako od togote. Laže so se ji razpustili po čelu in bila je tako-le strahotna podoba ženske, ki je zgrubila vse čare in ki so ji ostale od vseh ženskih lastnosti samo najslabše. Bili sta dve veliki nasproti: mlado, kipeče življenje, ki je trepetalo pred srditim obličjem histerične ženske.

Toda ni bilo mogoče spojiti ta razdor v kako soglasje. Milka je pobirala razbito steklo materine slike in vse skupaj polgala v košaro. Bila je gotova. Pogledala je še enkrat po tem žalostnem prostoru, kjer je preživela prve dni svojega samostojnega življenja in ni našla prav ničesar, kar bi ji vzbudilo prijeten spomin. Tedaj so se vrata odprla in na pragu je stala deklica. Ljubka, kakor cvetoč nagelj ji je visela rdečica spanca na licu. Začuden je gledal v opravičeno Milko, na hitro mammo. Bila je navajena, da jo Milka uspa s pravilicami in je stoječa na pragu stegnila ročice:

— Milka, Milka, spanček! Povej mi ono o zlatolaski!

Zalostno jo je Milka pogledala in povedala glavo. Potem je prišla košaro in je šla. Ko je šla mimo deklice, jo je rahlo pobožala po lasih, vzdihnila ter odklenila vrata. Ko je bila že zdaleč pod stopnicami, je čula, kako je zaškrtal v vratih ključ. Spodaj pa so bila večna vrata odprta. Najbrže jih je pozabil kak pijan stanovalec za seboj zakleniti. Štiri je bila ura.

Ulica je bila prazna in mraz ji je rezal lica. Okoli električnih svetilk se je kolobarjala megla. Ljubljanka se je parila, na mostu je hodil sem in tja stražnik in si dihal v roke.

Milka je šla in je bila žalostna. Podirio se ji je v nji vse ono dobro, kar so tkale mladi, ki so šle v bodočnost. Prišla je do cerkve, šla po stopnicah in je vstopila. Prazno je bilo. Cerkovnik je brisal prah iz oltarja in je ni čul. Vsedla se je v prazno klopi, glava ji je padla v roke in črna misel ji je stisnila solzo v oči.

Pa kakor je bila poč trda in polna bridkih razočaranj, tako se ji je zopet namehnila sreča. Na posredovalnici so jo odpremili že dopoldne kot hišno deklo k tovarnarju Smrekarju.

Pod hribom je stala lepa Smrekarjeva vila. Imel je tovarno za konzerve. Tovarna je bila zadaj za vilo in zaposlenih je imel nekaj čez pedeset delavcev. Poleg vile je bila garaža in majhno poslopje za hišno orodje. Vila je bila prostorna. V pritličju je stanoval Smrekar s svojo ženo, v prvem nadstropju pa njegova dva sinova. Oto je bil v Parizu, Ferdo pa je bil doma. Bil je razvajen, za delo mu ni bilo. Gojil je šport, šofiral svoj avto, bil je predsednik tenisa, odbornik veslaškega kluba, lovec, imel je dva konja. Imel je vse, karkoli si je pozeel. Oče mu ni branil. Vedel je, da mu ta ne bo naslednik, temveč oni v Parizu, zato

je zanj gojil samo skrb, kako ga čim prej oženi s primerno nevesto. Oče se je prikopal do bogastva iz nič. V mladosti je barantljal s konji. Tudi sedaj je imel še vse meštarske navade. Robantil je in kiel, kadil pipo in poplaval. Seveda je bil lepše obložen, žena, ki je komaj znala pisati, je hodila v francoski tečaj, oblačila se je po najnovejši modi, in je bila kljub precejšnji prirediteljski prikupna. Tudi ni bila sitna in posli so bili prav radi pri nji. S svojim vedenjem je hotela biti na vsak način enaka v družbi, v katero jo je vrge denar, ki ga je nagrabil njen mož.

Milka je prišla v kuhinjo. Pomagala je kuharici, stari pobožni ženi, pomagala tudi sobarici in bila je prav zadovoljna. Dela je bilo sicer mnogo, toda ljudje so bili točni, čas je mineval v delu, ki ga je z veseljem opravičala. Naučila se je marsikaj, tako da je spomlad, ko je odšla sobarica drugam, prevzela njeno mesto. Tudi na zunanjo se je predurila. Gospa je zahtevala, da je lepo obložena, dala ji je sama obleke in človek bi jo ne bi spoznal, če bi jo videl v lepi enostavni črni obleki, s kratkim krilom, belim predpasnikom. — Postalo je dekle, za katerim je rad vsakdo pogledal. Pomagala je gospe pri toaleti in naučila se je marsikaj, o čemer se ji prej niti sanjalo ni. Gospa pa je imela veliko veselje s tem, da ji je darovala včasih puder, včasih parfem in še marsikaj. Da, Ferdo ji je celo nekaj dejal, ko mu je prinesla zajtrk v njegovo sobo, da je lepa.

Tudi plača ni bila slaba. Večkrat je dobila napitnino od gospe, ki je prišla na obiske. Za veliko noč je šla za en dan domov, in mati jo je komaj spoznala. Da, da, niti več ji ni bilo, vse. Prekratko krilo in sploh vse vedenje. Tako nekak! Materi ni šlo v glavo. Ko je bila v cerkvi pri maši, so jo dekleta po strani gledala, no pa popoldne so jo že spralevale, kako da je v mestu. Marsikaj novega jim je povedala. Pa ni bila prevzetna. Njena zunanost se je pač prilagodila v mestu, v katerem je živela, vsa njena notranost pa je še vedno ostala preprosta in lepa kakor cvetoč travnik.

Po praznikih je nastopil pri Smrekarjevih službo nov šofer. Prišel je prav od vojakov in je bil lep, zaustaven fant. Bil je doma iz zapadnega predmestja, kjer je stanoval pri materi, ki je bila vdova po železničarju. Jedel je v kuhinji in tako sta se spoznala s Milko. Sprva sta se samo skrivaj pogledovala, potem sta se pričela šaliti in govoriti. Zvečer je rad posedel nekaj časa v kuhinji. Ko je bila Milka gotova s sobami, je prišla v kuhinjo, kuharica je skuhalala čaja in tako so se razgovarjali včasih prav dolgo v noč. Šofer Ivan se je zagledal v Milko.

Prvo nedeljo, ko je bil prost, jo je povabil s seboj na sprehod. Šla sta ven iz mesta v zelen log. Pomlad je ozelenela vsa drevesa, rože so cvetele in lastavice so letele visoko v oblake.

Milka je uživala prijetno znani duh po zemlji, bila je radostna lepega dne, toplega solca, cvetja in zelenja. Da, zdelo se ji je, da ji je tudi fant prijeten, ki gre poleg nje. Ko sta prišla k potoku, sta se vsedla v travo.

— Oh, lepo je živeti, je dejala Milka. Sanjavo je gledala v vodo in se namehnila. Čutila je dan, ki se je položila na njeno roko.

— Lepo je živeti, je govoril tudi Ivan. Posebno lepo, če bi bilo veliko takih ljudi na svetu kakor si ti.

— Zakaj? —

— Tako, Milka. Ali se ti ne zdi, da je lepše tako, če sva skupaj, kakor če bi bila sama? —

(Dolje prihoda.)

Dr. Fr. Zbanič:

SLOVO

— Ti praviš, da me ljubiš? —
— Koliko bolje zame, če bi te ne ljubil!

— Ne razumem te! Ti da me ljubiš, ko ...

— Da, ljubim te — tebe edinega! V svojem življenju sploh nikdar nisem ljubil, dokler nisem spoznala tebe!

— Tudi svojega moža ne?

— Tudi njega ne! To vem zdaj bolj nego kdaj poprej. Ako bi tebe ne bilo, bi bila legla v grob, ne da bi bila doznala, kaj je ljubezen!

— Kako je to mogoče? ... Kako naj verjamem tvojimi besedami, ko pa ...

— Jaz prožim roke proti tebi, a ti mi svoje odmišljaš ... Moje ustnice trepetajo po tvojih, a tvoje ne poznajo hrepenja ...

— O, poznajo ga! Poznajo ga, kakor ga pozna moje srce in vasko vlakence mojih čutil! O — vse, vse v meni kopni in mre po tebi! —

— To naj bi bilo res spričo tvoje vedenja? ...

— O verjemi — nikdar nobena te ne bo tako ljubil, kot te ljubim jaz!

— Čudna ljubezen!

— Morda čudna, a navzlic temu silna, neizmerna ...

— Ali nisi mar še zadosti ne

—

—

—

—

—

—

—

brema ... samo strašna teža dolžnosti!

— Cenim tvoj krepkosti in ker vem, da je v nevarnosti, grem! Zakaj zgodilo bi se lahko, da bi me premagala moja vroča kri in da bi premagale potem moje močne tebe in tvojo trdno voljo ... Zato grem, a plačilo za žrtve, ki jo prinašam tvoji poštenosti, mi bodi en — edini poljub tvojih ust!

Naslonila je glavo na njegove prsi in krčevito je zaplakala ...

Znanost in ženska

Redko se je dosihdob ženska spuščala v resne znanstvene nauke s težnjo po spoznavanju resnice. Morda zato, ker po Pascalovem izreku pri njej duh pretkanaosti prevladuje nad geometrijskim duhom? Ali pa zato, ker je bila do sedaj njena izobražba drugače usmerjena, ko pri moških? Nemara pa bi bilo upoštevati dva razloga. Darovita cesarica Evgenija — kakor poroča v svoji nedavni knjigi "Souvenirs et causeries" član znanstvenih akademij, Maurice d'Ocagne — se je nekoč izrazila: "Dolgaletnje skušnje v majhnih ameriških kolegijs, kjer deklici in dekleta dobivajo isto izobrazbo, razvidno kažejo na to, da so deklice bistreje od svojih sošolcev in si naglase usvajajo nove pojme; toda proti 21. letu se njih umski razvoj ustavlja, dojem se moški močnejši in nadalje razvijajo, in koncem koncov ostanejo ženske pridobitno vedno dokaj površne. Za napredek vede bo treba s redkimi izjemami še nadalje računati kar s moškimi."

Druga duhovita temka, Mme de Ghrardin, je takisto izjavila: "Kadar koli bo delati z nagonom in slutnjo, bodo žene prenehale moči. Če pa bo delati s umovanjem in vedo, bodo moški vselej visoko nad njimi." Zanimivo je, da je v 18. stoletju zapisal podobno mnenje stoletni Fontenelle, v ostalem velik ženskar: "Za napredna izsledovanja, za čvrsto raziskovanje, za moč in globino je treba samo moških." Le Bruyere pa nasprotno ni bil daleč od prepričanja, da so le moški s sistematičnim odkrivanjem potegnili ženskost od umstvenega polika: "Naj so mošje še tega ali onega nagiba zakrivali, nevednost pri ženski, vsekakor so srečni, da jih ženska, ki jih presegla v tolikih oštrih, vsaj v tem pogledu ne deni pod kol."

Eden najizvirnejših francoskih mislecev, Montaigne, ni smatral, da bi bila v tem vprašanju kaka izprememba na mestu. Njemu pa nasprotuje tenkoumni zakonodajec glede deklirke vzgoje, Fenelon. Etnako današnji pedagog, Mgr. Dupanloup: "Ženski vihravosti dajejo potupo in bojazni, da bi jih odgojili v učenjarske karice in preveč razvili njih um ... Ali ne silijo ženske, ki kaže resnobna nagnjenja, da jih prikriva oziroma opravičuje na vsemogoče načine, kakor bi šlo za pregrešek?" Z obema prelatoma bi bilo mikavo primerjati Anatola Francea, ki je izpovedal: "Če ženska čuti svanjanje za znanost, s kakšnim pravom bi ji očitali, ker je šla v to smer? Nespartetno je, da bi hoteli izčisti vse žensstvo, če bolj pa, da bi hoteli vsemu prepovedati visoke spekulacije mišljenja."

Odkar so bila izrečena ta namigavanja, je potekalo precej vode v morje. In zadnjega četrta stoletja so se deklice bolj in bolj lotevale fantovskih študij. Dejstvo je, da ženske s osumljivo naglico posegajo v znanost. Na tedenskih sejah francoske Akademije ved so razni izsledki podpisani s ženskimi imenoma, s mim ali v sodelovanju. Vendar na splošno velja še tole stalica: žena je nadržana manj za znanstveno delo, pogledano v najširšem, najpopolnejšem obsegu. Imeti utegne seveda v isti meri kot moški smisel za opazovanje, za poskuse, ki jo usposablja za odkritja, posebno domiselnost, da bo našla razrešitev problemov, toda težko bo kdaj enaka moškemu glede tvorne domiselnosti, opre na skipezanje, ki more roditi velike teorije, najvišji smer vednosti, in znamenite iznajdbe, ki so najvišja stopnja uporabnosti.

Nobena ženska še ni poklonila mislečemu človeštvu take velike umstvene discipline, kakršnih so mu toliko prinesli moški

veleumi: Viète z algebro; Descartes s analitično geometrijo; Pascal in Fermat z verjetnostnim računom; Galilei, Newton, Huygens, d'Alembert s racionalno mehaniko; Leibnitz, Newton, Euler z infinitesimalno analizo; Newton s naukom o težnosti; Lavoiser, Gay-Lussac z modernimi kemijo; Lagrange z analitično mehaniko; Laplace z nebesno mehaniko; Monge, Gauss z infinitesimalno geometrijo; Poncelet, Chales s projektivno geometrijo, ki sta jo načela Desargues in Pascal; Fermat; Gauss in Legendre s številoslovjem; Lamarck s transformizmom; Ampere z elektrodinamiko; Sadi-Carnot s termodinamiko; Fourier, Fresnel, Poisson, Lamé s matematično fiziko; Hadly in Bravais s kristalografijo; Cauchy in Henri Poincaré s splošno funkcijsko teorijo; Claude Bernard s eksperimentalno fiziologijo; Pasteur s bakteriologijo; Berthelot s termokemijo; Pierre Duhem z energetiko; in nedavno Einstein s relativnostjo; Louis-Victor de Broglie s valovno mehaniko.

Takaj ne govorimo o dobitvi radiluma, ki je odkritje — skoraj čudovito odkritje — ne pa iznajdba.

Legouvé, pisec "Žensk za sluh", ki ga ne moremo sumiti najmanjše nenaklonjenosti nasproti ženskemu spolu, se ni bil zabeležil: "Ženska se utegne ... v čisto pojmovnih idejah povpreti do pameti, ki ustvarja ... Njih sila se vselej ustavi tam, kjer se pričneja ustvarjanje."

Tu gremo kajpak edino za tvornost v področju umske proizvodnje, ne pa na priliko za samostojnost v dramati umetnosti, kjer ženska lahko doseže ali celo preseže moškega.

Isto opazovanje bi v ostalem mogli pribiti glede glasbe, ki pa drugače zavzema tehnejše mesto v deklirki nego v deklirki vzgoji. Ako so ženske pogostoma sposobne živo čutiti, globoko doumeti godbo, je celo popolneje tolažiti, se pa nikjer ne govori o takih, ki bi se mogle v skladbi postaviti v vrsto velikih mojstrov kot Bach, Mozart, Beethoven ...

Kar se tiče slovstva, so se doselkrat ženske odklovale skoro le kot pisateljice pisem: Sovigneva, Staelova, George Sand.

Vendar če se do nedavna ni našla ženska, ki bi se v veli laško kosala z največjimi mošmi, je pa precej takih, ki so si stekle zavdanje vreden ugled. O njih pa drugič. (M. D. O.)

SNEŠNICE

Dobro pripravilo.

Nekega zamorakega misijonarja-črnca v Afriki je obiskal njegov beli kolega iz Evrope in se mu je ponudil, da bo črnecem priključoval. Pred začetkom pridige je črni misijonar svojega belga kolega predstavil zamorcem s temile besedami:

"Le redkokdaj imamo priliko, siliti belega pridigarja v naši cerkvi, ali verjemite mi dragi bratje, čeprav je njega koža bela, je vendar njegova duša ravno tako črna, kakor naša."

Velika izguba

— Gospe profesorjeva, vaša so prog se je tako ustrelil požara, da je izgubil dar govora.

— Kaj dar govora? Devet darov je izgubil, saj je znal devet jezikov.

Agitirajte za Prosveto!

ZA BOŽIČ

SKUPNO POTOVANJE

Skoro vsi Slovenci, ki potujejo to v stari kraj za božične praznike, se udležajo skupnega potovanja na domovino na priljubljenem francoskem brzoparniku

ILE de FRANCE

Ako ste Vi med njimi, se takoj glasite na spodaj navedeni naslov, se še nista.

Denarne pošiljave

V Ameriki so božični prazniki danje in pošiljanje darov. Zvečer obhajajo so Slovenci že od prga začetka slasti za Božič polni svojih sorodnikom in prijateljem rove v obliki denarnih pošilk. V vsem kraju bodo letos ameriški darovno dobrodošli. Spomnite se svoj v starem kraju s primernim rom, ako je morete!

Nalga banka pošilja denar v vsem kraju in v vse druge dele sveta in in zanesljivo in brez strokov za posiljanje. Za točno dostavljenost pošilk je pa še posebej prebrskano. Pošiljate letos svoje denar darova "skopi" našo banko.

LEO ZAKRAJSEK
Midtown Bank of New York
630 — 9th Avenue,
New York, N. Y.

POZOR, SLOVENCIM IN HRVATJE!

Dobro stanovanje in hr (board) se dobi za \$32.00 meseč. Za podrobnosti se pri: Ignaz Jerab, 10th & Madison Ave., Waukegan, Ill. (Ad)

Ali ste naročili na dnov "Prosveto"? Agitirajte svoj

NAJLEPŠE BOŽIČNO DARILO

je gotov denar. Vali srečniki in manci bi lahko sami kupijo, kar si želijo, ali kar najbolj potrebujejo, ako imajo gotov denar na rokah. Darilnata pravimo pred božičnim pomenijo naše dvojno vrednost.

Naše direktne banke svoje s stare danovine in naš velik promet ne omogoča, da vnačo pošiljatev odpravimo v naš krajem času in po najsmernih cenah.

Tineče naših udovotnih biljardov je najboljši dokaz o naši vzorni varni postrežbi.

Imajte v vidiku tudi božični izlet v staro danovino, s najboljšimi prami in s podelovanjem najboljših kuhinjskih voditeljev. Za vsa pojasnila obrnite na:

KASPAR AMERICAN STATE BANK

1800 BLUE ISLAND AVE.

CHICAGO, ILL.

Tiskarna S. N. P. J.

SPREJEMA VSA

V TISKARSKO OBRT SPADAJOČA DELA

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovanskem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J.
— DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne. Cene zmerno, ustajajo zelo prve vrste.

Pišite po informacije na naslov:

S. N. P. J. PRINTERY

2657-59 So. Lawndale Avenue

CHICAGO, ILL.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA USTRENA POJASNILA